

Török András

HÁROM ÚR SZOLGÁJA

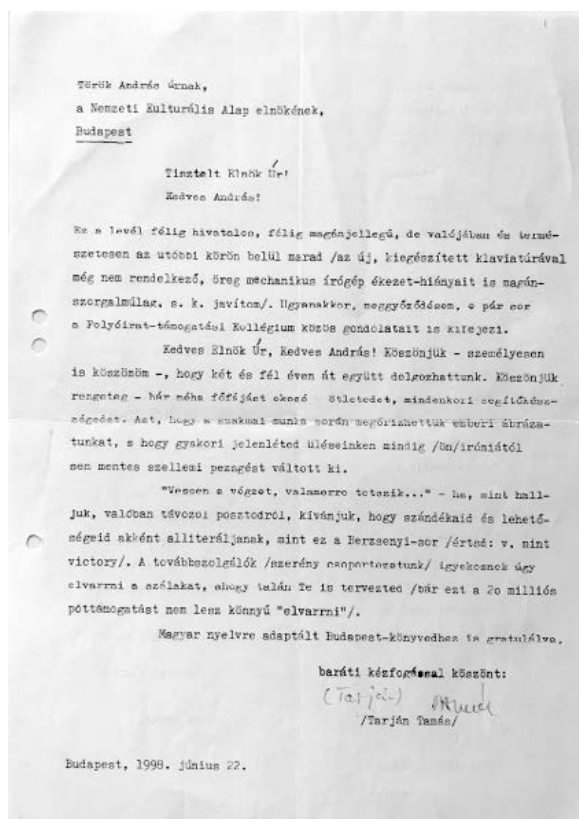
(Megjegyzések Tarján Tamás
egy lappangó, kiadatlan
leveléről és két szükségesnek
vélt kötet kiadásáról)

Tarján Tamás jelentős egyetemi ember, ritka munkabírású irodalmár, kritikus, színházi ember, páratlan ismeretterjesztő képességekkel bíró hírlapi könyvismertető, rejtényszerző, közkedvelt paródiák írója volt. Mindent olvasott, mindent megírt, színikritikát gyakran azon frissiben, még éjjel, hogy másnap reggel máris olvashassák az emberek – mint száz évvel ezelőtt. Váratlan halála megdöbbsentette a magyar szellemi életet. Tízezrekre tehető tanítványai, százakra tehető pályatársai gyászolták. Igen sok, magas színvonalú nekrológ búcsúztatta, amelyből természetes módon kiemelkedett szerzőtársa, Reményi József Tamás írása a *Jelenkor* januári számában.

A nekrológok kivétel nélkül kiemelték, hogy halálával mind az irodalom, mind a színház sokat veszített. Kínálkozott a „két úr szolgája” szófordulat. Hát én meg azt érzem, hogy éppenséggel volt egy harmadik, funkcionális ér-

deklődése. Volt benne egy „közszolgálati” hajlam. Ha hívták, hát ment, megnyitott, előadott, bemutatott, az ország legtávolabbi részére is. Politikai szempontból pedig maga volt a megtestesült „nemzeti közép”, a Korniss Péter-, Orosz István-, Ilia Mihály-fajtából.

Így aztán, kézenfekvő volt, hogy 1996-ban ő kerüljön az NKA Folyóirat-támogatási Kollégium elnöki székébe. Hónapok alatt az addig ostromlott várból értelmes munkaterepet varázsolt. Az e-mail elterjedése előtti időkből őrzök néhány levelet. Az ő levele az egyik. Így szól:

„Tisztelt Elnök Úr! Kedves András!

Ez a levél félig hivatalos, félig magánjellegű, de valójában és természetesen az utóbbi körön belül marad (az új, kiegészített klaviatúrával még nem rendelkező, öreg mechanikus írógép ékezet-hiányait is magánszorgalmúlag, s. k. javítom). Ugyanakkor, meggyőződésem, e pár sor a Folyóirat-támogatási Kollégium közös gondolatait is kifejezi.

Kedves Elnök Úr, kedves András! Köszönjük – személyesen is köszönöm – hogy két

és fél éven át együtt dolgozhattunk. Köszönjük rengeteg – bár néha főfájást okozó – ötletet, mindenkori segítőkészségedet. Azt, hogy a szakmai munka során megőrizhettük emberi ábrázatunkat, s hogy gyakori jelenlédet üléseinken mindig (ön)íroniától sem mentes szellemi pezsgést váltott ki.

»Vessen a végzet, valamerre tetszik...« ha, mint halljuk, valóban távozol posztodról, kívánjuk, hogy szándékaid és lehetőségeid akként alliteráljanak, mint ez a Berzsenyi-sor (értsd: v mint victory). A továbbbszolgálók (szerény csoportozatunk) igyekeznek úgy elvarrni a szálakat, ahogy talán Te is tervezted (bár ezt a 20 milliós póttámogatást nem lesz könnyű „elvarrni”).

Magyar nyelvre adaptált Budapest-könyvedhez is gratulálva baráti kézfogással köszönt

[kézzel írva:] Tamás
(Tarján Tamás)“

Egy ilyen lényegtelen alkalmi darabból is kiviláglik különleges, játékos stílusa, az, hogy a szavak formálásának mekkora mestere volt, illetve hogy az írás minden formájában mekkora örömét lelte. A levél 1998. június 22-én kelt.

Ha Tarján Tamás nekem ilyen színvonalú levelet írt efemer témában, milyenek lehetnek igazi levelei? Hát ezennel javaslatot teszek egy kötetre, amelyben válogatott levelei lennének. Egy internetes kiadványban minden összegyűjtött levele benne lehetne.

És érdekelne egy másik kötet is: az általa adott interjúk szövege. Halálakor elolvastam néhányat. Egy olyan kifejezéssel, amit ő soha ki nem ejtett volna a száján, „dobtam egy hátast”. Micsoda nyomdakész, remekbe szabott mondatok! És igen, hallottam a hangját, egy utcasarki véletlen találkozáskor pont így beszélt.

Mint például ebben az interjúban, amelyet Böszörményi Gyulának adott Tiszakécskén, a Könyvkóstoló című irodalmi esten. Mert oda is elment, és olyan komolyan vette, mintha az Akadémia nagytermében beszélt volna:

– *Milyennek látod a mai magyar irodalmi életet, és hogy érzed magad benne?*

– Nem érzem, hogy én magam a mai magyar irodalmi élet része lennék, sőt, soha nem is éreztem ilyesfélét. Oktatóként talán része vagyok a magyar felsőoktatási életnek, és mint a véleményét sűrűn nyilvánosság elé táró ember, talán része vagyok az olvasáskultúrának, közelebbről a könyvkultúrának is, hisz közismert, hogy az egyetemi munkám mellett a legtöbbet ilyen-olyan utakon a könyvért, a könyvtárért, a könyv hordozta kultúráért próbáltam tenni. Ám azt, hogy az irodalmi életnek része lennék, nem gondolom, többek között azért sem, mert szerintem nem minden író és nem minden kritikus része az irodalmi életnek. Az irodalmi életnek csak az igazán jelentékenyek vagy egy bizonyos időre jelentékeny, fontos pozícióba, szellemi helyre – és nem társadalmi ranglétrára, polcra! – került emberek, alkotók a részei, és akik a részei, azok sem maradnak örökre azok. Tehát igaz, hogy be lehet kerülni az irodalmi életbe, sőt utána még lehet élni harminc évet – s közben továbbra is jelentős teljesítményt nyújtani –, ám igazából nem biztos, hogy az illető tényleg „bent” van. (...)

Lehetne számos olyan nevet mondani, melyek már nagyon fiatalon, abszolút ragyogva robbantak be az irodalmi életbe, és a viselőik ma is köztünk vannak, alkotnak, írnak is, ám az irodalmi életben való „bennlét” nem ezen, nem rajtuk múlik. Az irodalmi élet dinamikus malomkerék, mely önmagát koptatva, s ugyanakkor valamennyiünket önmaga nagy darálójában kergetve, mindig mást visz a felső pontra, s általában nem tartja ott sokáig. Én pedig nem gondolom, hogy ebbe bármi is beforogtam volna, sőt hiúság volna, ha ezt állítanám. Nekem személy szerint bőven elég, hogyha viszonylag sokan, úgy néhány százan, esetleg egy-kétezren, s mellettük a tanítványaim néhány generációja azt gondolja, hogy „ez a pali elég sokat olvasott, ez a pali néha viszonylag frappánsan tud elmondani bizonyos tudnivalókat”, s mellettük az a harminc író, akiről szó volt, még hozzáteszi, hogy „na ezt a kritikát egész jól eltalálta”.